

*The Memory of the Descendants
Паметта на поколенията*

**ПЕТЪР ДЪНОВ (БЕИНСА ДУНО) Е И БЕЛЕЖИТ
ПЕДАГОГИЧЕСКИ МИСЛИТЕЛ-ХУМАНИСТ
(ПО ПОВОД НА 150-ГОДИШНИНАТА ОТ РОЖДЕНИЕТО
И 70 ГОДИНИ ОТ КОНЧИНАТА МУ)**

Любен Димитров

*Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Българска академия на науките*

Резюме. В публикацията, по повод на юбилейните годишнини от рождението и кончината на бележития български мислител-хуманист, в т.ч. и педагогически, **Петър Дънов (Бейнсà Дуно)** се разглежда неговото формиране като богослов, с едногодишна медицинска квалификация, и като **духовен Учител и педагог**, под влияние най-вече на западната индустриално-рационалистическа цивилизация, особено по време на 7-годишното си пребиваване в САЩ, в края на XIX век, учейки в Бостънския университет.

Под влияние е на модерния **спиритизъм** и **Теософското движение**, на изучаваните основни за времето религии, митологии, философски системи, изкуства и науки на Запада и Изтока. Овладей е от **космологични идеи** в тяхното триединство – Любовта, Мъдростта и Истината, повлиян е от антропологическите и гносеологически философски идеи, с важно възпитателно значение.

Основател е на **духовното общество** „Бяло братство“. Въвежда и утвърждава и Паневритмията като единство на **движения и музика** (песен) на открито. Неговата „Слънчева педагогика“ е хуманистична философия на „Науката за възпитанието“.

Keywords: cosmological ideas, love, wisdom, truth, White Brotherhood, Paneurhythmy, Theosophical movement, teacher, parent, education, science, universal brotherhood, Nature, Solar Education, Danovism

Личността, идейната същност и дело на Петър Дънов (известен още като **Учителя Бейнсà Дуно**) са възприемани, тълкувани и оценявани твърде **неоднозначно**, бих казал дори **противоречиво**: и у нас, и в чужбина; и през различните периоди от живота и след смъртта му; и по отношение на по-точния, по-автентичния научен, философски и народопсихологичен смисъл на думата.

Роден на 11 юли 1864 г. в с. Николаевка, Варненско – **Петър Константинов Дънов**, син на свещеник – завършва през 1887 г. Американското научно-богословско училище в Свищов, след което една година е учител в

с. Хотанца, Русенско, с педагогическа подготовка и с квалификация по **музика и богословие**. Още като ученик музикалният му интерес е най-вече към цигулката, с която не се разделя до края на земния си живот, който **завършва** на 27 декември 1944 г. в гр. София.

През август 1888 г. Петър Дънов **отива в САЩ**, където е около 7 години. Завършва богословие и едногодишен курс по медицина в **Бостънския университет**. Тук той има възможност да се запознае с модерни за времето идейни течения и школи, да се докосне до западната индустриално-рационалистическа цивилизация, с нейното типично проявление. Попада и под влиянието на модерния спиритизъм, с родоначалник французина Ален Кардек, както и на **Теософското** движение и общество, основано в Ню Йорк, с водещи – руската писателка Елена Блаватска и американеца Хенри Олкът.¹⁾

Трите **основни цели**, които си поставят теософите и които оказват силно влияние на младия Дънов и бъдещото негово учение, са:

1. Постигане на **всеобщо братство** между хората на земята, без разлика на раса, нация, род, вяра, пол, състояние и обществено положение.

2. Обстойно изучаване на всички **основни за времето** религии, митологии, философски системи, изкуства и науки на Запада и Изтока.

3. Задълбочено изследване на **окултните** (в смисъл на тайните, скритите) закони **на** и **в** природата и Космоса, събуждане на **латентните** висши сили и възможности на човешкото същество и използването им за благо на цялото човечество. С такава идейно-целева ориентация Дънов се завръща от САЩ през 1895 година.

Някои изследователи не без основание смятат, че **теоретичният фундамент** на теософите е „езотеричният будизъм“⁽²⁾. В този смисъл – основаното от Петър Дънов **философско учение** съвсем логично се самоопределя като „езотерично християнство“. То е смятано от българската държава за религиозно учение и е регистрирано у нас от Дирекцията по вероизповеданията – като отделно вероизповедание.

Учението на Учителя у нас е известно като **дъновизъм**, а последователите му – като **дъновисти**. Различни аспекти на учението са развити и изложени в около 4000 негови проповеди и беседи, изнесени в период от 30 години (1914 – 1944 г.). Негови активни привърженици и последователи има в над 50 страни по цял свят и особено във Франция, Русия, Литва, Канада, САЩ, Великобритания, Германия, Дания, Япония, Австралия, Конго.

Когато говорим за голямата популярност и многото налични последователи на **мислителя** и **духовен водач** Петър Дънов, би следвало да **акцентуваме** на две, може би най-съществени основания за това.

На **първо място**, би трябвало да поставим **философията на неговото учение**, включваща: космологически, екологически, антропологически и гносеологически идеи. Водещо при **космологичните** му идеи е триединство-

то на **Любовта, Мъдростта и Истината** като съзидателни мирови принципи (закони)³⁾. При **екологическите** му идеи от първостепенно значение е разбирането: „Живата Природа е сбор от мислещи същества, които представляват „атомите“ на великия, големия свят“. „Ето защо за погледа на ония, които имат **космично** съзнание, целият Космос, с неговата природа, е едно живо същество“⁴⁾, от което логически следва, че то не бива да се накърнява, замърсява, унищожава. В контекста на **антропологическите** идеи един от най-важните моменти във философията при развитието на П. Дънов е убеждението му, че цялата планета и човечеството навлизат в нова епоха. Тя е свързана с вълна, изпратена от „Великия Разумен център на Вселената“⁵⁾. Или той отново ни връща към Разума в природата, и то във вселенски мащаб. Що се отнася до **гносеологическите** идеи на Дънов, заслужават внимание разбиранията и убедената му „вяра“ в проникновените възможности на „човешкия ум“ и че „опитът“ е „последна инстанция“ на „знанието“⁶⁾, близко разбиране до познания нам гносеологически вариант при съвременната теория на познанието, че – „практиката е критерий на истината“.

На **второ място**, за популярността, влиянието и наличността на многото последователи на Петър Дънов, което, разбира се, може да се разглежда – и като резултат, като свързано с първото – е основаването през 1918 г. на **духовното общество „Бяло братство“**, което, под влияние на посочените по-горе негови идеи, практически обединява и сплотява неговите многобройни почитатели и последователи.

Видният евангелистки деец Ст. Ватралски, след като присъства през 1926 г. на Събора на братството, публикува впечатленията си под заглавието „Кои и какви са белите братя?“⁷⁾ Той определя Петър Дънов като фактор, който може да бъде сравнен само с **Махатма Ганди**, като посочва за това две основни причини: едната – неговото силно прихvatливо учение; и другата – неговите добри, предани ученици, с характер, който е възпитал у тях. А какъв характер той е формирал чрез проповядване на живот в хармония с природата, възможно по-продължително протичащ сред нея и с ритмични движения, в синхрон с нейната музика.

Така стигаме и до **Паневритмията на Петър Дънов** – системата от упражнения, в която всяко от тях съчетава в единство движение и песен. Ето как са я виждали, разбирали и оценявали неговите ученици и последователи, описана от един от тях – Боян Боев⁸⁾, в „**Учителят за образованието или новата педагогика**“.

„Ранно пролетно утро. Дърветата са нахичени с празничната си бяла одежда. Далеч се очертават снежнобелите планински вериги. На една свежа, росна поляна, заобиколена от китни гори, е живият кръг на паневритмията. В средата на кръга е оркестърът. Във въздуха се носи ароматът на пролетните цветя. Над главите летят ранобудни птички. Ето, планината вече е позлатена от

първите слънчеви лъчи. Лицата на всички в кръга на паневритмията са светли, с радостно очакване, че чрез нея ще влязат в досег с вечно младите енергии на природата и ще получат нейните дарове. Чуват се първите звуци на оркестъра. Плавните ритмични движения на паневритмията почват. Всички са преобразени. Всеки мускул, всяка нишка в тях трепти под ритъма на музиката. Те осезаемо чувстват как животворните сили от цялата природа се вливат в тях. Те са в друг един свят, в света на вечната красота и хармония, на вечната музика, на великата любов, която слиза на земята. Ритмичните упражнения са свършени, но тази светлина, този живот, който те прие, още живее в техните души. И през целия ден те носят в себе си онзи възторг и ония идеи, които пробляснаха в тяхното съзнание при тия упражнения“.

Учението на Петър Дънов, Бялото братство, Паневритмията и другите негови изяви обаче не се приемат еднозначно, а на тях се е гледало – от страна на Българската православна църква (БПЦ), като на секта със свои изяви, които противоречат на чл.39, гл.IX от Търновската конституция. На Архиерейския събор (7 юли 1922 г.) е приета следната формулировка срещу Петър Дънов:

„В своята лъжеучения, ревностно разпространявани – и публично, и в по-тайни пътища – в цялото ни отечество, реченият лъжеучител, използвайки настаналия подир последните войни смут в душите на православните българи, руши в тях вярата в живия личен Бог, Твореца, Промислителя, Осветителя и Миросъздателя, в извършеното от Него дело за спасението на човешкия род“... „в богослужебно време отвлича заблудените чеда на свои богослужебни събрания и противоцърковни беседи“,... „той разпространява между тези си почитатели своите, от съмнителна морална стойност принципи за безогледно пълна свобода в личния живот на човека, за свободни и доста осъдителни отношения между половете, за морално недоволство срещу обществените класи“⁽⁹⁾.

Тези църковни и някои други критики против Петър Дънов и неговото учение, далеч неразбиращи неговата **дълбока природосъобразна същност и хуманна значимост**, са в диаметрална противоположност с оценките на неговите бележити съвременници. Един от тези негови съвременници, смятан за най-големия ум на XX век, е **Алберт Айнщайн**. Към края на живота си Айнщайн прави следното **изявление-признание**: „ЦЯЛ СВЯТ СЕ ПРЕКЛАНЯ ПРЕД МЕН, А АЗ САМИЯТ СЕ ПРЕКЛАНЯМ ПРЕД УЧИТЕЛЯ ПЕТЪР ДЪНОВ ОТ БЪЛГАРИЯ“⁽¹⁰⁾. През 1955 г. тази мисъл на Айнщайн е повторена по повод на смъртта му, а през 1989 г. е потретена по френското радио „Дифузион франсез“ по случай 110-годишнината от рождението му. Как може да се обясни това **уважение и признание** на великия мислител към Учителя Петър Дънов?

Обяснението може да се търси в повече направления, но едно се намира за много основателно⁽¹¹⁾. Айнщайн е копнеел да се изведе човекът от Земята в Космоса. Той разлага атомното ядро и отнетата му част, умножена по

300 000 на квадрат – дава количеството освободена колосална атомна енергия. Петър Дънов не отива, а сякаш идва с мисълта и енергията си от Космоса на Земята и влиза в космоса на човешкото сърце и душа. Там той търси и разчита на друга енергия: на **Любовта и братството** – силите, които според него ще спасят човечеството.

Моето изложение по темата за **Петър Дънов и като педагогически мислител**, представена в този обем и в определен светогледен аспект, не ми дава възможност да разглеждам по-конкретни направления и в подробности неговата мисловна Вселена. Но тъй като той е автор и на специален труд, озаглавен „**Науката и възпитанието**“, защитен като докторска дисертация в САЩ, с 8 досегашни издания – първото през 1896 г., а последното през 2007 г., ще акцентувам на един много съществен момент от този негов труд.

Тръгвайки от разбирането и убеждението, че още от появата на човека на земята той съзерцава, наблюдава и посредством разсъдъка се стреми да разбере и си обясни света, **Дънов стига до следното заключение**: „Необходимо било да се възприемат и усвоят преди всичко известни истински принципи. А това е могло да се постигне само по пътя на възпитанието. Самото естество на човека е показало нуждата от тази духовна храна, единственото средство за запазване на душевния организъм в здравословно състояние“⁽¹²⁾. Или, за Учителя Петър Дънов **възпитанието** е „духовна храна“, без която „здравословното състояние“ на човешкия организъм не може да съществува. Под влияние именно на това „единствено средство“ според Дънов душевният живот на човека добива характер на осъществена духовна дейност. Това е и пътят за **извисяване** на човешкото същество, а не само като се усвояват определени **знания и технологии** при получаваното образование.

Както виждаме, **Дъновата философия на възпитанието** е не само много възвишена, но и много актуално значима и **поучително-обогатяваща българската**, и не само българската, **възпитателно-образователна традиция** в съвременните условия на **срив** на духовността, на **отричане** на възпитанието от някои, особено след пълнолетието, или **неразбирането на неговата същност** като „предаване на душевни състояния“⁽¹³⁾ (**Пиер Дакò**); в условията на засилване на тенденцията и увлечението в груб прагматизъм и вулгарен материализъм.

Дъновата философия на възпитанието **се родее с мъдростта на човечеството** по отношение и на човешкия индивид и личност, и на обществото, чрез **техните постижения**, възпитателни взаимодействия, връзки и обусловености:

– чрез **Учителя Конфуций** – че „най-ценна е хармонията“⁽¹⁴⁾, предполагаща като важна категория на житейската философия и етика „съгласуваност“ и динамично равновесие на противоположностите – и при човека, чрез възпитанието му като цялостна и хармонична добродетелна личност, и при общество, което следва да се стреми към национално, континентално и планетарно

гражданство, или каквато е ориентацията на днешен Китай – да се подготвят и възпитават младите поколения човечеството да върви от „световна хегемония“ към „велика хармония“;

– чрез **мъдреца Сократ** – че „възпитанието е трудно нещо и подобряването на неговите условия е свещено задължение на всеки човек“⁽¹⁵⁾;

– чрез **философа с критическия метод** (относно „чистия“, „теоретическия“ и „практическия“ „Разум“) **Имануел Кант**, без който Разум, както е известно, няма „Ното sapiens“ – че „възпитанието е най-големият и най-трудният проблем, който може да се постави пред човека“⁽¹⁶⁾. Оттук и отговорността за неговото решаване с оглед осигуряване **прогреса** на човешката цивилизация.

Официалната, **научно възприета** и намерила достойно място в най-авторитетните ни литературни източници **оценка за Петър Дънов (Учителя)** днес е:

„Смятан за един от мировите учители, призвани да подпомогнат обновлението на света чрез учението си. Проповядва живот в хармония с природата, извисяване на човешкия дух и тяло, духовно усъвършенстване чрез самопознание и самовъзпитание“⁽¹⁷⁾. Тази оценка, особено по отношение на необходимостта от хармония, нравствено усъвършенстване и самоусъвършенстване чрез възпитание и самовъзпитание убедително **се родее** с оценката за друг мирови **Учител**, известен също с това название, както вече посочихме – **Конфуций**. Една такава аналогия ни най-малко не е опит за някакво тяхно унифициране, а по-скоро за възможна, в едно или друго отношение и степен ценностно-креативна съпоставка, в т.ч. в мащабния и добронамерен контекст на цитирания Алберт Айнщайн. В този контекст, включително от гледна точка на **философията на възпитанието и образованието** – бележитият български мислител Петър Дънов заслужава да бъде **изследван** в бъдеще много по-пълно, по-задълбочено и многоаспектно.

Изследването би могло да има предвид също и по-конкретните основания за констатациите и оценките, намерили място в 10-томната енциклопедия „**Бележити българи**“⁽¹⁸⁾ на издателство „Световна библиотека“, в статията „**Петър Дънов**“, в която се казва: *„Не са... много българите, поставили началото на... духовна школа, която и днес продължава да има последователи, чиито постановки и дълбок философски смисъл все още чакат своята реална преценка и място в нашия духовен живот. Сред тях, наред с имената на св. Климент Охридски и Евтимий Търновски, на легендарния поп Богомил, безспорно стои името на Петър Константинов Дънов“ (с.103).*

В духа на тези високи оценки и признание на Петър Дънов (в т.ч. от многото различни политически и управленски субекти непосредствено след промените у нас на 9 септември 1944 г.), т.е. точно преди 70 години, заслужава внимание и разрешаването на ситуацията, относно това – къде да бъде той

погребан и да почива за вечни времена. Ето как изследователят на „феномена Петър Дънов“ **Христо Маджаров**¹⁹⁾ отразява тази ситуация (с. 174 – 175):

Боян Боев намерил в стенограмите си, че той (Петър Дънов) е „посочил мястото на „Изгрева“, където да бъде погребан“. Но владиката и властите отказали. Тогава пратили телеграма до Георги Димитров, който по това време е в Москва, в която се казва: „...*Вероятно помните Учителя Петър Дънов, който ви спаси от полицията... Той сега предаде Богу Дух. Молим да разрешите да бъде погребан на „Изгрева“, където живееше!*“ – Д-р Иван Жеков (с. 174).

Поради зимни бури отговор се получил три дни след кончината – на 30 декември 1944 г., отразяващ следната позиция на **Г. Димитров**: „*Нека учениците на Петър Дънов да погребат тялото на учителя си, където желаят*“ (с. 175).

Един ятак на Антон Югов – тогава министър на вътрешните работи – му занесъл телеграмата от Димитров и проблемът е бил решен. Привеждаме всички тези факти в подкрепа на истината, че **Петър Дънов е ценен и уважаван като духовен учител и мислител** не само от многобройните си ученици и последователи, а и от политическите власти и управляващи, независимо от настъпващите промени. Това също е в потвърждение на неговото име и дело, оценявани и признавани като бележити не само от мислители като великия Айнщайн, а и от хора с различен социално-политически статус и равнище, обединявани от високо хуманни идеи и добродетелност.

Публикуваната неотдавна „**Слънчева педагогика**“²⁰⁾ на **Учителя Петър Дънов**, под съставителството на Слав Славов, структурирана в разделите „Общи насоки на възпитанието“, „Разговори с Учителя за възпитанието“ и „Беседа за учителите и майките като възпитатели“ – представлява изключително ценно, с непреходно значение синтезно педагогическо богатство, оставено ни от великия българин.

Въспителните думи на Учителя към книгата (с. 3) са: „Има два пътя, по които туй Учение може да се реализира. Единият начин е пътят чрез възпитанието в училището, а другият път – чрез майките“. В съвременния свят възпитателните пътища и въздействия са повече, особено чрез медиите, но посочените чрез **училището и семейството** и днес си остават най-важните и непреходните.

А мъдростта, с комплексното си философско-педагогическо и поцяло научно предвиждане за нашето динамично променящо се време, намерила място в заключителния раздел на Дъновата „Слънчева педагогика“ (с. 91), която може би е най-подходяща за финал и на нашата публикация за юбилейните годишнини на бележития мислител, е: „Хората не знаят, че всяка промяна, която става в Земята, става и вътре в нас, защото материята е една и съща. И тъй, мозъкът, очите, дихателната, нервната, костната система, всички

растения и животни, всичко ще се видоизмени. Ако не сме готови за новото време, да създадем нови органи, ще пострадаме, а ако успеем да създадем нови органи, за нас ще дойде нов живот“.

Каква **мъдрост и предупреждение** с геостратегическо, гносеологическо, екологическо, медицинско и т.н., с комплексно хуманитарно значение е всичко това, изречено от **бележития мислител – Петър Дънов – Учителя!**

ЛИТЕРАТУРА И БЕЛЕЖКИ

1. Златев, Конст. Личността и учението на Петър Дънов. С., Верен, 1994, с.10 – 11.
 2. Златев, Конст. Личността и учението на Петър Дънов. С., Верен, 1994, с.12.
 3. Дънов, П. Трите основни закона: любов, мъдрост и истина. Русе, 1923, с.21.
 4. „Учителят говори“. Варна, 1992, III фототипно изд., с.96.
 5. „Разговори при Седемте рилски езера“, С., 1948, с.73; 87.
 6. „Трите живота“, I година. С., 1922, с.24.
 7. Ватралски, Ст. „Кои и какви са белите братя“, 1926, с.25 –26.
 8. Боев, Б. Учителят за образованието или новата педагогика. С., 2010, с.336 – 337.
 9. „Църковен вестник“, бр.30, 1922.
 10. Гигов, Н. Айнщайн и Дънов. „ЗЕА-ПРИНТ“, ISBN:954-9358-02-X, 2004, с.9.
- Още вж: www.duma.bg, №152, 2014, с.27; „Трета възраст“, №27, 2014, с.22.
11. Цит-ят Н.Гигов и другите.
 12. Учителят Беинса Дуно. Науката и възпитанието. С., 2003, с.4.
 13. Дако, П. Фантастичните победи на модерната психология. С., 1995 г., с.15 – 16.
 14. Конфуций. Беседи и размисли. С., 2006, с.13.
 15. Сократ. Вж. „Силата на разума“. С., Наука и изкуство, 1984, с.74.
 16. Кант, Им. Спорът на факултетите. Педагогика. С., 1994, с.145 – 146.
 17. Българска енциклопедия А.....Я. Второ преработено и разширено издание. (Стат. „Дънов, Петър Константинов-Учителят“). С., БАН, БЕ, КИК-Труд, 2003, с.363.
 18. Бележити българи (Между двете световни войни). Стат. „Петър Дънов“. Изд.Световна библиотека, С., 2012, с.103.
 19. Маджаров, Хр. Големият заговор срещу България. (Книга втора). Варна, „Алфиола“, 2004, с.174 – 175.
 20. Учителя Петър Дънов. Слънчева педагогика. Изд. „Бяло братство“. С., 2011, с.3; с.91.

**PETAR DANOV (BEINSA DOUNO) IS AN EMINENT
EDUCATIONAL THINKER AND HUMANIST AS WELL
(ON THE OCCASION OF THE 150TH ANNIVERSARY
OF HIS BIRTH AND THE 70TH ANNIVERSARY OF HIS DEATH)**

Abstract. The publication on the occasion of the anniversaries of the birth and death of the eminent Bulgarian thinker and humanist, and educator as well – **Petar Danov (Beinsa Douno)**, reviews his development as a theologian, with a one-year medical qualification, and as a **Spiritual Master and Teacher**, influenced mostly by the Western industrial-rationalist civilization, especially during his seven-year stay in the United States at the end of the nineteenth century when he studied at the Boston University.

He was influenced by modern **spiritism** and the **Theosophical movement**, by the main taught at the time religions, mythologies, philosophical systems, arts and sciences of the West and the East. He was absorbed with **cosmological ideas** in their trinity – Love, Wisdom and Truth, he was influenced by the anthropological and gnoseological philosophical ideas of great educational importance.

He is the founder of the **spiritual society** „White Brotherhood“. He introduced and established the Paneurhythmy as a unity of **movements and music** (song) outdoors. His „Solar Education“ is a humanistic philosophy of the „Science of Education“.

✉ **Corresponding Member Prof. Lyuben Dimitrov,**
Dr. of Pedagogical Sciences
President of the “Humanity” Foundation
Sofia University „St. Kliment Ohridski“
Bulgarian Academy of Sciences
E-mail: latina@latina-bg.com